

De Geest van Waarheid ¹

Timothy Radcliffe OP – 6^e meditatie op 3 oktober 2023

De discipelen zien de heerlijkheid van de Heer en het getuigenis van Mozes en Elia. Nu durven ze de berg af te gaan en naar Jeruzalem te lopen. In het evangelie van vandaag (Lucas 9. 51 – 56) zien we hen onderweg. Ze ontmoeten de Samaritanen die zich tegen hen keren omdat ze naar Jeruzalem gaan. De onmiddellijke reactie van de discipelen is dat ze vuur uit de hemel willen laten neerdalen om hen te vernietigen. Ze hebben immers net Elia gezien en zo behandelde hij de profeten van Baäl! Maar de Heer berispt hen. Ze hebben nog steeds de richting niet begrepen waarlangs de Heer hen wil leiden.

In de komende drie weken kunnen we in de verleiding komen om vuur uit de hemel af te roepen over de mensen met wie we het oneens zijn! Onze samenleving is vervuld van brandende woede. De Heer roept ons op om zulke destructieve neigingen uit onze samenkomst te bannen.

Die heftige woede komt voort uit angst, maar er is geen reden tot angst. De Heer heeft de Heilige Geest beloofd die ons in alle waarheid zal leiden. In de nacht voor Zijn dood zei Jezus: "Ik heb jullie nog veel te zeggen, maar jullie kunnen het nu niet verdragen. Wanneer de Geest van de waarheid komt, zal Hij jullie in alle waarheid leiden; want Hij zal niet uit zichzelf spreken, maar Hij zal zeggen wat Hij hoort, en Hij zal jullie verkondigen wat komen gaat" (Johannes 16, 12-13).

Welke conflicten we onderweg ook hebben, dit weten we zeker: de Geest van de waarheid leidt ons in alle waarheid. Maar gemakkelijk zal het niet zijn. Jezus waarschuwt de leerlingen: 'Ik heb jullie nog veel te zeggen, maar jullie kunnen het nu niet verdragen.' Petrus kon het in Caesarea Filippi niet verdragen te horen dat Jezus moest lijden en sterven. Op de laatste avond voor de dood van Jezus kon Petrus de waarheid niet verdragen dat hij Jezus zou verloochenen. In de waarheid geleid worden betekent dingen horen die ons niet smaken.

Welke zijn de waarheden die we vandaag de dag moeilijk onder ogen kunnen zien? Het is heel pijnlijk geweest om de omvang van seksueel misbruik en corruptie in de kerk onder ogen te moeten zien. Het leek wel een nachtmerrie waaruit je hoopt te ontwaken. Maar als we deze beschamende waarheid onder ogen durven zien, zal de waarheid ons bevrijden. Jezus belooft dat 'jullie pijn zullen hebben, maar jullie pijn zal veranderen in vreugde' (vers 20), zoals bij de barensweeën van een vrouw. Deze dagen van de synode zullen soms pijnlijk zijn, maar als we ons laten leiden door de Geest, zullen dit de geboortepijnen zijn van een herboren Kerk.

Dit is ons getuigenis voor een samenleving die ook vlucht voor de waarheid. De dichter T.S. Eliot zei: 'Het menselijke ras kan niet veel realiteit verdragen^[1]'. We stevenen af op een ecologische catastrofe, maar onze politieke leiders doen meestal alsof er niets aan de hand is. Onze wereld wordt gekruisigd door armoede en geweld, maar de rijke landen willen geen oog hebben voor de miljoenen mensen, onze broeders en zusters die lijden en op zoek zijn naar een thuis.

De westerse samenleving is bang om de waarheid onder ogen te zien dat we kwetsbare sterfelijke wezens zijn, mannen en vrouwen van vlees en bloed. We ontvluchten de waarheid van ons lichamelijk bestaan en doen alsof we zelf gewoon onze identiteit kunnen bepalen zoals we willen, alsof we louter geesten zijn. De vernietigingscultuur houdt in dat mensen met wie we het oneens zijn het zwijgen moet worden opgelegd, dat zij geen platform krijgen, net zoals de discipelen vuur wilden afroepen over de Samaritanen die Jezus niet verwelkomden. Wat zijn de pijnlijke waarheden die onze broeders en zusters van de continenten vrezen onder ogen te zien? Het is niet aan mij om dat te zeggen.

¹ Vertaling van Gerard Mathijssen OSB. Bron: <https://www.abdijvanegmond.nl/conferentie-t-radcliffe-deel-6/>

Als we eerlijk durven zijn over wie we zijn: sterfelijke, kwetsbare mensen en broeders en zusters in een Kerk die altijd heroïsch *en* tevens corrupt is geweest, zullen we met gezag spreken tot een wereld die nog steeds hunkert naar waarheid, zelfs als ze vreest dat die onbereikbaar is. Hiervoor is moed nodig, wat voor Aquino *fortitudo mentis* was, de kracht van de geest om de dingen te zien zoals ze zijn, om in de echte wereld te leven. De dichteres Maya Angelou zei: "Moed is de belangrijkste van alle deugden, want zonder moed kun je geen enkele andere deugd consequent beoefenen [2].

Toen de heilige Oscar Romero terugkeerde naar El Salvador, zei een immigratieambtenaar: 'Daar gaat de waarheid.' Hij was eerlijk in het aangezicht van de dood. Zittend op een bankje vroeg Romero aan een vriend of hij bang was om te sterven. De vriend zei van niet. Romero antwoordde: 'Maar ik wel. Ik ben bang om te sterven.' Het was deze oprechtheid die zijn martelaarschap zo mooi maakte. Sinds hij naar het verminkte lichaam van zijn jezuïetenvriend Rutilio had gekeken, wist hij wat hem te wachten stond. Toen hij de dood van een martelaar ondergaan had, bleek zijn lichaam bedekt te zijn met zweet. Het lijkt erop dat hij de man had gezien die op het punt stond hem te doden, en dat hij niet weg liep.

In die laatste nacht waarschuwde Jezus zijn discipelen dat als ze bij hem, de ware wijnstok, wilden horen ze gesnoeid zouden worden om meer vrucht te dragen. In deze synode kunnen we het gevoel hebben dat we gesnoeid worden! Zodat we meer vrucht dragen. Dit kan betekenen dat we worden gesnoeid van illusies en vooroordelen die we over elkaar hebben, gesnoeid van onze angsten en bekrompen ideologieën. Gesnoeid van onze trots.

Een van mijn jonge broeders moedigde me aan om op dit punt persoonlijk te spreken, hoewel ik aarzel om dat te doen. Een paar jaar geleden had ik een zware operatie voor kaakkanker. Het duurde zeventien uur. Ik lag vijf weken in het ziekenhuis en kon niet eten of drinken. Ik was vaak in de war over waar ik was en wie ik was. Ik was ontdaan van mijn waardigheid en volledig afhankelijk van andere mensen voor zelfs de meest basale behoeften. Het was een verschrikkelijke snoeibeurt. Het was ook een zegen. In die situatie van hulpeloosheid kon ik geen aanspraak maken op belangrijkheid, geen prestaties leveren. Ik was gewoon de zoveelste zieke in een bed op de afdeling met niets om te geven. Ik kon niet eens bidden. Toen werden mijn ogen een beetje meer geopend voor de volkomen gratuite, onverdiende liefde van de Heer. Ik kon niets doen om het te verdienen en het was geweldig dat ik dat niet hoefde te doen.

De Geest is in ieder van ons en leidt ons samen naar alle waarheid. Ik werd gewijd door de grote bisschop Butler, de enige persoon in het Tweede Vaticaans Concilie die perfect Ciceroniaans Latijn sprak! Hij zei graag 'Laten we niet bang zijn dat de waarheid de waarheid in gevaar kan brengen[3]'. Als wat een ander zegt inderdaad waar is, kan het de waarheid die ik koester niet bedreigen. Ik moet mijn hart en geest openen voor de wijde ruimte van de goddelijke waarheid. Als ik geloof dat wat de ander zegt *niet* waar is, moet ik dat natuurlijk zeggen, met gepaste nederigheid. Het Duits kent het mooie woord *Zwischenraum*. Als ik het goed begrijp, betekent het dat de volheid van de waarheid zich in de ruimte tussen ons bevindt terwijl we praten. Gods mysterie wordt altijd geopenbaard in lege ruimtes, van de lege ruimte tussen de vleugels van de cherubs op de ark van het verbond tot het lege graf.

De botsing van schijnbaar onverenigbare waarheden kan pijnlijk zijn en tot boosheid leiden. Denk aan Paulus' verslag van zijn conflict met Petrus in Antiochië, zoals verteld in de Brief aan de Galaten: 'Toen Kefas naar Antiochië kwam, heb ik hem in zijn gezicht weerstaan! (2.11). Maar ze gaven elkaar de rechterhand van collegialiteit en de Heilige Stoel ziet beiden als stichters! Ze werden verenigd in de dood als martelaren.

We moeten manieren zoeken om de waarheid te spreken zodat de ander deze kan horen zonder zich afgebroken te voelen. Denk aan de ontmoeting van Petrus met Jezus op het strand, in Johannes hoofdstuk 21. Op de laatste avond voor Jezus' dood had Petrus gepoet dat hij de Heer meer liefhad dan alle anderen. Maar kort daarna verloochende hij de Heer drie keer, het meest beschamende moment in zijn leven. Daar op het strand spijkt Jezus hem niet vast op zijn falen. Hij vraagt drie keer zachtjes, misschien met een glimlach: 'Heb je Mij meer lief dan die anderen? Met onmetelijke zachtheid helpt Hij Petrus drie keer om zijn drievoudige verloochening ongedaan te maken. Hij daagt hem uit om de waarheid onder ogen te zien met alle tederheid van liefde. Kunnen wij elkaar uitdagen met zo'n zachtmoedige waarachtigheid?

De Amerikaanse dichteres Emily Dickinson geeft goed advies:

Vertel alle waarheid maar vertel het door er een draai aan te geven – Succes in Circuit lies

Vergeef me dat ik poëzie citeer. Het kan zo moeilijk te vertalen zijn. Haar punt is dat de waarheid soms het krachtigst wordt verteld als dat indirect gebeurt, zodat de ander het kan horen. Als je iemand vertelt dat hij een patriarchale dinosaurus is, zal dit hem waarschijnlijk niet helpen! Natuurlijk zal het soms toch pijnlijk zijn. Maar paus Franciscus zei: 'Spreek de waarheid, ook als dat ongemakkelijk is[4].'

Dit zal van ons allemaal een zeker verlies van controle vragen. Jezus zegt tegen Petrus: 'Ik zeg je naar waarheid, toen je jong was, maakte je je eigen riem vast en ging je waar je maar wilde. Maar als je oud wordt, zul je je handen uitstrekken en iemand anders zal een riem om je heen doen en je brengen waar je niet heen wilt. Hij zei dit om de soort dood aan te geven waarmee hij God zou verheerlijken' (Johannes 21,18).

Als de synode meer de dynamiek van een gebed heeft dan van een parlement, zal het van ons allemaal een soort loslaten van controle vragen, zelfs een soort sterven. God laten zijn. In *Evangelii Gaudium* schreef de Heilige Vader: "Er is geen grotere vrijheid dan zich te laten leiden door de Heilige Geest, af te zien van elke poging om alles tot in het kleinste detail te plannen en te controleren en ons in plaats daarvan te laten verlichten en leiden door Hem, die ons leidt waarheen Hij wil" (280). Controle loslaten is niet niets doen! Omdat de kerk zozeer een structuur van controle is geweest, zijn er soms krachtige interventies nodig om de Heilige Geest de kans te geven ons mee te nemen naar plaatsen waarheen we nooit gedacht hadden te gaan.

We hebben een diep instinct om ons vast te klampen aan controle en daarom wordt de synode zo gevreesd door velen. Met Pinksteren kwam de Heilige Geest krachtig over de discipelen die naar de uiteinden van de aarde werden gezonden. Maar in plaats daarvan vestigden de apostelen zich in Jeruzalem en wilden daar niet weg. Er was vervolging voor nodig om hen uit het nest te halen en weg te sturen uit Jeruzalem! Harde liefde! Boven mijn kantoor in het klooster Santa Sabina bouwen torenvalken elk jaar hun nest. Het moment kwam dat hun ouders de jonge vogels uit het nest schopten, zodat ze moesten vliegen of sterven. Terwijl ik aan mijn bureau zat, kon ik ze zien worstelen om in de lucht te blijven! De Heilige Geest schopt ons soms uit het nest en vraagt ons te vliegen! We fladderen in paniek, maar vliegen zullen we!

In Getsemane geeft Jezus de controle over zijn leven op en vertrouwt deze toe aan de Vader. Niet wat ik wil! Toen ik een jonge broeder was, verbleef een Franse dominicaan, die priester-arbeider was geweest, in de gemeenschap. Hij ging naar India om de allerarmsten te dienen en kwam naar Oxford om Bengaals te leren. Ik vroeg hem wat hij van plan was: 'Wat is je plan?' Hij antwoordde: 'Hoe kan ik dat weten totdat de armen het mij vertellen?

Als jonge Provinciaal bezocht ik een Dominicaans klooster dat bijna aan zijn einde was. Er waren nog maar vier oude nonnen over. Ik werd vergezeld door de vorige Provinciaal Overste, Peter.

Toen we tegen de nonnen zeiden dat de toekomst van het klooster erg onzeker leek, zei een van hen: 'Maar Timothy, onze lieve Heer zal ons klooster toch niet laten sterven?' Peter antwoordde onmiddellijk: 'Zuster, hij liet zijn zoon sterven.' Zo kunnen we dingen laten sterven, niet in wanhoop maar in hoop, om ruimte te geven aan het nieuwe.

Sint Dominicus probeerde de controle over de orde over te dragen aan de broeders omdat ieder van hen de Heilige Geest had ontvangen. Dus geleid worden door de Heilige Geest betekent bevrijd worden van de cultuur van controle. In onze samenleving draait leiderschap om het in handen houden van de macht. Paus Johannes XXIII grapte dat hij elke avond tegen God zei: 'De paus moet nu gaan slapen en dus moet u, God, een paar uurtjes op de Kerk passen'. Zoals hij zo goed begreep, komt leiderschap soms neer op het loslaten van controle.

Het *Instrumentum Laboris* roept ons op om 'de voorkeur te geven aan jongeren'. (bijv. B.2.1.). Elk jaar herinneren we ons dat God tot ons kwam als een kind, pasgeboren. Vertrouwen in de jongeren is een intrinsiek onderdeel van christelijk leiderschap. De jongeren zijn er niet om de plaats van ons ouderen in te nemen, maar om te doen wat wij ons niet kunnen voorstellen. Toen de heilige Dominicus zijn jonge novicen uitzond om te prediken, waarschuwden sommige monniken hem dat hij ze zou verliezen. Dominicus antwoordde: 'Ik weet zeker dat mijn jonge mannen uit zullen gaan en terug zullen komen, uitgezonden zullen worden en terug zullen komen; maar jullie jonge mannen zullen opgesloten blijven en toch zullen zij uitgaan.[5]'. Door de Geest geleid worden in alle waarheid betekent het huidige loslaten, erop vertrouwend dat de Geest nieuwe instellingen zal voortbrengen, nieuwe vormen van christelijk leven, nieuwe bedieningen. Door de laatste twee millennia heen is de Heilige Geest aan het werk geweest om nieuwe manieren van kerk-zijn te creëren, van de woestijnvaders en -moeders tot de broederorden in de dertiende eeuw, zelfs de jezuiten tijdens de Contrareformatie, de nieuwe kerkelijke bewegingen in de vorige eeuw. We moeten de Heilige Geest creatief in ons midden laten werken met nieuwe manieren van Kerk-zijn die wij ons nu niet kunnen voorstellen, maar de jongeren misschien wel! Luister naar hem, zei de stem op de berg. Dat betekent ook luisteren naar de jongeren in wie de Heer leeft en spreekt (Matteüs 11,28).

Naar de waarheid geleid worden is, zoals we gezien hebben, niet *alleen* een kwestie van rationele argumenten. We zijn niet alleen maar hersenen. We openen ons voor elkaar zoals wij zijn, in onze kwetsbare menselijkheid. Thomas van Aquino hield van een uitspraak van Aristoteles: '*Anima est quodammodo omnia*': De ziel is in zekere zin alles. We kennen ten diepste door ons wezen open te stellen voor wat anders is. We laten ons raken en veranderen door de ontmoeting met elkaar. De volle waarheid waar de Heilige Geest ons naartoe leidt, is geen afstandelijke kennis die van een afstand inspecteert. Het is meer dan propositionele kennis. Het is een kennis die onlosmakelijk verbonden is met transformerende liefde (IL A.1 27). De dominicaanse manier van leven bestaat erin door te kennen te komen tot liefhebben. De franciscaanse manier is te zeggen dat we door lief te hebben tot kennis komen. Beide hebben gelijk.

Het mysterie waarin we worden binnengeleid is er een van een liefde die totaal zonder rivaliteit is. Alles wat de Vader heeft, wordt aan de Zoon en de Heilige Geest gegeven. Zelfs gelijkheid. Delen in het goddelijke leven is bevrijd worden van alle rivaliteit en concurrentie. Het is diezelfde goddelijke liefde, bevrijd van alle rivaliteit, waarmee we elkaar moeten liefhebben tijdens deze synode. Johannes schreef: "Zij die zeggen: 'Ik heb God lief' en hun broeders of zusters haten, zijn leugenaars; want wie een broeder of zuster niet liefheeft die hij heeft gezien, kan God niet liefhebben die hij niet heeft gezien" (1 Johannes 4,20).

De reis naar de volheid van de waarheid is onlosmakelijk verbonden met leren liefhebben. Diepgaande verandering zal alleen plaatsvinden als de zoektocht om de wil van de Heer te begrijpen verstrengeld is in de dubbele helix van hen leren liefhebben die we moeilijk vinden. Dit

zal moeilijk over te brengen zijn aan mensen die hier niet zijn. Zijn al deze mensen echt helemaal hierheen gekomen, tegen hoge kosten, alleen maar om van elkaar te houden? Praktische beslissingen zijn natuurlijk onvermijdelijk en noodzakelijk. Maar ze moeten voortkomen uit de persoonlijke en gemeenschappelijke transformatie van wie we zijn, anders zijn ze louter van administratieve aard.

Stel je de vreugde voor om bevrijd te zijn van alle concurrentie met elkaar, zodat hoe meer stem de leken hebben, niet betekent dat de bisschoppen uit beeld zijn, of dat hoe meer gezag aan vrouwen wordt verleend, dit niet betekent dat de mannen er op achteruit gaan, of hoe meer erkenning onze Afrikaanse broeders en zusters ontvangen het gezag van de Kerk in Azië of het Westen niet verkleint.

Dit vraagt van ieder van ons een diepe nederigheid terwijl we vol vertrouwen wachten op de gaven van God. Simone Weil was een Frans-Joodse mystica die in 1943 stierf en op haar tocht naar de waarheid er toe kwam te zeggen: 'Ik geloof in God, de Drie-eenheid, de Verlossing, de Eucharistie en in wat het Evangelie ons leert'[6]. Ze schreef dat 'we de kostbaarste geschenken niet verkrijgen door ernaar te zoeken, maar door erop te wachten... Deze manier van kijken is in de eerste plaats aandachtig. De ziel ontdoet zich van al haar eigen inhoud om de mens naar wie zij kijkt te ontvangen, precies zoals hij of zij is, in al zijn waarheid.[7]'

Als we ons laten leiden door de Geest van de waarheid, zullen we ongetwijfeld ruzie maken. Het zal soms pijnlijk zijn. Er zullen waarheden zijn die we liever niet onder ogen willen zien. Maar we zullen een beetje dieper in het mysterie van goddelijke liefde worden geleid en we zullen zo'n vreugde kennen dat mensen jaloers op ons zullen zijn omdat we hier zijn, en ernaar zullen verlangen de volgende zitting van de Synode bij te wonen!

Noten

[1] Burnt Norton, the Four Quarters

[2] Convocation, Conrwell, 24 May 2008

[3] Ne timeamus quod veritas veritati noceat'

[4] January 25th 2023

[5] ed. Simon Tugwell OP Early Dominicans: selected writings Ramsey NJ, 1982 p.91

[6] S. PÉTREMENT, La vita di Simone Weil, Adelphi, Milano 2010, p. 646

[7] Waiting on God, trans. Emma Crauford, Londen 1959, p.169

De meditatie van Timothy Radcliffe OP is terug te zien op <https://www.youtube.com/watch?v=omikgPW6CyM>.